

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Տ Ի Պ Ա Ր Ք Ր Ի Ս Տ Ո Ն Ե Ա Ն

Քրիստոնէութիւնը տիպար կրօնք է, բայց քրիստոնեաներ թերի են: Այս է պատճառը որ շատեր Քրիստոնէութեան վրայ սրբալիզ դադարաւոր ունին: Ոմանք զայն վերացական կրօնք նկատելով՝ անոր պողպատաւորականներուն իրականացումը անդործնական կը համարեն. ուրիշներ ընկերական կրօնք չեն սեպեր զայն՝ անոր միսթիքական ձգտումները միայն դիտելով. ոմանք ալ անոր մէջ լոկ ծէս եւ արարողութիւններ տեսնելով՝ ուսեալ դասակարգին համար անբնական կը նկատեն:

Քրիստոնէական կրօնի վրայ այս սխալ կարծիքը յառաջ բերող պատճառներէն մին է, ի հարկ է, քրիստոնեաներուն ապրած թիւի կեանքը, իսկ ուրիշ պատճառ մը Միլիէն Դարու միակողմանի ու յետադիմական լուսնի մեծ ծովառնող կրօնի ուսուցչին ուն. Քրիստոսի կրօնքը սակայն երբ իր իսկութեանը մէջ ուսումնասիրուի անկողմնակալօրէն, վերացական ըլլալով մէկտեղ դործնական ալ է, խորհրդապաշտ ձգտում ունենալով հանդիմ. ընկերական ալ է, արտաքին ձեւեր եւ ֆորմիլիւններ ունենալով միասին՝ զուտ հոգեւոր կրօնք է, համապատասխան՝ մարդկային հոգիին ներքին բազմաճնշերուն եւ սրտի խորունկ իղձերուն:

Այլակերպութեան լերան վրայ Յիսուս երբ հոգեւոր յափշտակութեան մէջ էր, Պետրոս խնդրեց իրմէ որ այդ երկնային փառքին մէջ մնային չարունակ, բայց Յիսուս չուզեց. իր հոգեւոր յազնցումը ստա-

նալէ յետոյ իրենները առաւ եւ իջաւ լեռնէն վար, եւ անմիջապէս ոկտաւ ընկերարարոյական ծառայութիւններով զբաղիլ. Ասիկա որոշապէս կը մատնանչէ թէ Յիսուսի մաքուր կրօնքը թէեւ ունի աղօթքի եւ ներշնչութիւն լեռներ, սակայն եւ այնպէս լոկ տնոնցմէ չի բաղկանար: Ներշնչում, տեսիլ եւ հոգեկան վերացումներ կարեւոր են՝ զուհիկ կեանքէն անհատը վեր բարձրացնելով ծառայութեան ու գործնական կեանքի մղելու համար: Քրիստոնէութիւնը երբ իր ներդաշնակութեանը մէջ մնայ, կրնայ դոնացնել մարդուն թէ՛ վերացական իղձերու եւ թէ՛ ծառայութեան փափաք. թէ՛ խորհրդապաշտ միտումները եւ թէ՛ ընկերական ձգտումը. թէ՛ իմացական, զարգացումը եւ թէ՛ հոգեւոր նուիրումը: Արդար միմիայն տալու համար ուստի, պարտինք քրիստոնէութիւնը ուսումնասիրել իր բաղձնական տնկիւններով:

Բարեպաշտական բարձր կեանքը տիպար քրիստոնէութենէ կը բխի մեր քրիստոնէութիւնը լաւ է, անոր արտայայտութիւնն ալ բնական իմ բերմամբ լաւ է: Տիպար ըրիւրտոնեայ մը ըլլալու համար տիպար պէտք է ըլլան քրիստոնէութեան մասին մեր բովանդակները: Որքան որ չարաչար կը սրբալին անոնք՝ որոնք քրիստոնէութիւնը միանակամութիւն կը նկատեն, նոյնքան կը սխալին նաեւ ուրիշներ, որոնք լոկ ընկերարարական ծառայութեան կը հաւատան, առանց սակայն Աստուծոյ հետ յարաբերիլու եւ առանց ունենալու իտիւրման պահեր: Քրիստոնէութիւնը անցեալին մէջ շատ տուած է եւ այսօր ալ կը տուած պարզապէս զինք միակողմանի եւ սխալ ներկայացնող անհատներէ եւ յարանաւորութիւններէ:

Արդի քրիստոնեաներ երեք դասակարգի

Ծ. Խ. Հանգուցեալ բազմաբնակիս հեղինակին վերջին յօդուածն է մերկան, զոր կը նրաւարակեն՝ իր գաղտնիքում ճշգրտութեամբ եւ մամաւանք սերկաւորութեամբ իրաւութեամբ եւ այժմեականութեամբ պատմաւոր:

կը պատկանին. ումանք քրիստոնէութեան
բարեպաշտական արտաքին ձեւերը իւրա-
ցուցած են, բայց անոր ներքին ուժը կ'ու-
րանան (Բ. Տիմ. Գ. 5), քրիստոնեայ կը
կոչուին սակայն անուանական են: Ուրիշներ
արտաքինն աւելի ներքինի կարեւորութեան
թիւն կ'ընծայեն, բայց իրենց ծայրայեղ եւ
միակողմանի ընթացքով քրիստոնէութիւնը
կը վարկաբեկեն: Ոմանք ալ Քրիստոսի կը
հետեւին իրենց դիտակից հաւատացեալներ,
ըմբռնումով եւ կեանքով ներդաշնակ եւ
խաղճակողմանի: Առաջին դասակարգը քր-
իստոնէութեան համար օգտադրածիլի ուժ
մը չէ, այլ՝ անտրդանք մը: Երկրորդը ուժ
մըն է բայց պակասաւոր, իսկ երրորդին մի-
ջոյցաւ է որ քրիստոնէութիւնը կը փառա-
ւորուի իր իսկութեամբ եւ բնականոն ար-
տաքրիստեանքով:

Այս տեսակ տիպար քրիստոնեաներ Քր-
իստոսի կրօնին աղբերն են. ուր որ կը դառ-
նորին՝ հոն կը մեղմացնեն իրենց միջովայ-
բին տեղեկութիւնները եւ կը սաեղծեն իրենց
շարժը մթնոլորտ մը՝ համեմտած երկնային
գեղեցեկութեամբ ու քաղցրութեամբ: Ասոնք
որպէս վարդ կը սփռեն ամէն տեղ Յիսուսի
անոյշ բուրմունքը եւ աստուածային շնորհ-
ներու լիառատ օրհնութիւնները: Քրիստոսի
կենդանի նամակներն են ասոնք, որոնց նկա-
րագրին մէջ մարդիկ յատկորէն կը կար-
գան լաւագոյն կեանքի մը վաճմ սկզբունք-
ները եւ քրիստոնէութեան սիրոյ բարձրա-
զոյն կեանքը: Բացի ասոնցմէ, տիպար քր-
իստոնեան ունի ընդող կարգ մը յատկա-
նիշներ, որոնք կ'անջատեն դինք աշխարհիկ
մարդոցմէ: Այս յատկանիշներէն ոմանք են-
տեւեալներն են.

Ա. Տիպար քրիստոնեայ աշխարհուրաց
է:

Աշխարհի մարդիկ կը պաշտեն զաշխարհ,
որովհետեւ անիկ բարձր պաշտումն է կամ
սիրոյ առաքելայ մը չունին: Քրիստոնեայի
մը համար սակայն սիրոյ առաքելան Աստ-
ւածն է, զայն կը սիրէ, զայն կը պաշտէ, ա-
նով կ'ապրի ու անով ալ կը աւանի, հրաժա-
րած՝ աշխարհի բոլոր ունայնութիւններէն: Ետեւոր
կը փափաքեն տիպար քրիստոնեա-
ներ ըլլալ, բայց չեն լաշդիր՝ անոր համար
որ աշխարհէ չեն կրնար հրաժարիլ եւ կամ
կէս կը հրաժարին, հետեւաբար կէս քրիս-

տոնեաներ են, «էւս է բարի մարդ ըլլալ»,
կ'ըսէ Սաւրթ, «էսն քէ կէս քրիստոնեայ
ըլլալ»: Կ'ուզեն թէ՛ աշխարհը հաճեցնել եւ
թէ՛ Քրիստոսը: Բայց կարելի չէ նման բան
մը եւ այս է պատճառը որ հոգեւոր կեանքի
մէջ զաճած կը մնան:

Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ՝ «Եթէ ես տա-
կաւիժ մարդոց համեղի ըլլայի, այլեւս Քր-
իստոսի ծառայ չէի ըլլար» (Գաղ. Ա. 10).
Աշխարհի կապանքներէն լիովին չազա-
տալուած կէս-քրիստոնեան իր աղբն-
թացքով թէ՛ ինքզինք կը խաբէ եւ թէ՛ քրիս-
տոնէական այս վսեմ իրօնի մասին ախար-
դապար կու տայ մարդոց: Մէկը ան հա-
մեմատութեամբ լաւ քրիստոնեայ է, ինչ
համեմատութեամբ որ աշխարհէն եւ անոր
անցար որ պերճանքներէն կրցած է հրաժա-
րիլ. «Յիսուսի դպրոցին մէջ», կ'ըսէ Մի-
թիւ Հէյրի, «իբրեւ աշակերտ մեր տարի-
լի՜ք առաջին դասը ամենուրեքս թիւնն է»:

Աշխարհէն հրաժարիլ՝ հարկաւ չի հու-
նսկեր ճշմարտ ըլլալ: Նոյի տապալներ Փո-
րին վրայ էր, բայց Գուրին մէջ չէր: Նոյն-
պէս քրիստոնեան այս աշխարհի փորձու-
թեան ուղիքներն վրայ է, ապայն փորձու-
թեան մէջ չէ, եւ եթէ երբեք երբեմն ոտոր
առնի իսկ, Պետրոսի նման իսկոյն օտնու-
թիւն կը խնդրէ Յիսուսէն՝ որ դի՛մ կը
բռնէ ու կ'ազատէ: Հաւատացեալը բնկու-
թեան մէջ է, բայց մարդոց ապրած հառա-
րակ կեանքէն վեր բարձրացած՝ երկնային
մթնոլորտի մը մէջ կը շնչէ, ոտքո
երկրագունդին վրայ կը շրջագայէ, իսկ հո-
յին Աստուծոյ հետ կը յարաբերի շարու-
նակ:

Ազգասէրի մը ազգասիրութեան չարժա-
ւիթը երբ դրամը, աթոռը, փառքը եւ կամ
ուրիշ շահադիտական գժուճ նկատումներ
են, չի կրնար տիպար ազգասէր ըլլալ: Ան-
կեղծ հայրենասէրը իր անձէն կը հրաժարի,
իր անձուկ եւէն դուրս կ'ելլէ եւ իր բարխոր
կը նոյնացնէ իր հայրենիքի բախտին հետ:
Այլեւս իրեն համար ապրիլ՝ հայրենիքին
համար է, իր անձը ալ մեռած է ք յայտե-
ական անկեղծ ազգասէր մը երբ իր ազգին դե-
րադոյն լաճեալուն եւ իր հայրենիքին ազա-
նագրութեան համար անեղնու պարտական-
ութեան առջեւ կը գտնուի, ոչ թէ կը
փախչի ու դառալիք կ'ըլլայ, այլ իր սիրած

ու պաշտած հայրենիքին համար միտնել մեծագոյն հաճոյք կը նկատէ: Եթէ տիպար հայրենասէր մը ըլլալու համար աշխարհը ուրանալ հարկ է, ուրեմն որքան աւելի բարեպաշտական է մարդու մը համար ուրանալ իր անձը, ըլլալու համար գիտակից հուստտաջալ եւ տիպար քրիստոնեայ մը:

Առաքելներ Պննտկոստէի որհուռ-
քիները ընդունելէ առաջ շահագործական քրիստոնեաներ էին, մասամբ աշխարհը կը սիրէին եւ մասամբ Յիսուսը, քանզի իրենց անձը լման ուրացած չէին դեռ. իսկ Պննտեկոստէէն յետոյ այլեւս իրենց համար ապրիլ Քրիստոս էր միայն: Պօղոս Առաքեալ, կ'ըսէ. «Եւ Քրիստոսի հետ խաչը իյալ, բայց կեմեզանի եմ. ոչ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կեմեզանի է իմ մէջս» (Գաղ. Բ. 20): Ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «Ամենք մը Քրիստոսիմանքն եմ (տիպար քրիստոնեաներ են), իրենց մարմնը խաչը հանցիմ բնական կիրքերով ու ցանցալիւններով մէկտեղ» (Գաղ. Ե. 24): Յիսուսի արտայայտութիւնը աւելի որոշ է այս մասով. «Եթէ մէկը կ'ուզէ իմ հետեւէս գալ, թող իր անձը ուրամալ եւ մեծն օր իր խաչը վերցնէ եւ իմ հետեւէս գայ» (Ղուկ. Բ. 23): Եթէ քրիստոնէութիւնը Քրիստոսի հետեւիլ եւ անոր հետքերուն վրայէն քայլել, այս է հիմնական պայմանը, թէեւ դժուարին՝ բայց շիտակ ճամբան:

Բ. Տիպար քրիստոնեան երանմիկ է:

Քրիստոնէական կեանքին մէջ տեսակ մը ներքին խաղաղութիւն կայ. զոր աշխարհ չի կրնար տալ, եւ ոչ ալ կրնայ առնել: Գիտակից քրիստոնեան ներքին անդորրութեամբ եւ օրով անուշ բերկրութեամբ կ'ապրի, քանզի հրաժարած է իր անձէն, աշխարհէն եւ աշխարհի անցաւոր հմայքէն: Հրաժարած է արծաթեփորութենէ: Եւ հետեւաբար դերծ է արծաթապաշտութեան հոգէն, հրաժարած է փառամոլութենէ եւ հեռու՝ փառամոլական կոխերէ, հրաժարած է ցոնկութենէ եւ ազատ՝ ցանկութեան մտահոգութենէ: Աշխարհը ուրացած է եւ ալ հպարտութեան, տեղ խոնարհութիւն կը փայլի իր վրայ. աստեղութեան տեղ սէր եւ աշխարհապաշտութեան տեղ ստոյգածապաշտութիւն: Աստուծոյ հետ է միայն իրեն յարաբերութիւնը, եւ անոր կամքը կատար

ւելու մէջ կը փնտռէ իր բարձրագոյն հաճոյքը:

Այս իսկ պատճառաւ քրիստոնեայի բարանին մէջ ի սպառ կը պակսին յոռեմեութեան, յուսահատութեան, տիրութեան եւ մեղամոլութեան վերաբերեալ աշխարհիկ բառերը: Յիսուսի կրօնի հետեւողը ողորդած է շարունակ ամէն մտք վեր ներքին գոհունակութեամբ եւ երկնային խաղաղութեամբ: Ի՞նչ է քրիստոնէութիւն. Պօղոս Առաքեալի բառերով՝ «Աստուծոյ արքայութիւնը (քրիստոնէական կրօնքը) կերակուր ա խմելիք չէ, հապա արդարութիւն, խաղաղութիւն եւ խնդութիւն հոգւով սրբով» (Հռովմ.ԺԳ. 17): Այս է աշխարհի տիպար կրօնքին բնոյթը:

Գ. Տիպար քրիստոնեան առաքինագաղ է:

Առաքինութիւնը երկու տեսակ է. շինծու եւ հարազատ: Մարդիկ առաքինագարդ են երբեմն, որովհետեւ առաքինութիւնը շահուէտ կը գտնեն, եւ ժողովուրդէն փառաւորուելու համար շատ անգամ առ այս մեծամեծ գոհունակութենք ալ կ'ընեն: Այս իմաստով անհաւատներն ալ առաքինութեամբ կրնան զարգարուիլ, բայց ասոնք առաքինութեան շինծու ձեւերն են: Առաքինութեան այս արտաքին ձեւով զարգարուող մարդիկ երբ դժբախտութիւններու հանդիպին՝ իսկոյն մէկդի կը ձգեն իրենց մարմէն բարեպաշտական բոլոր կեղծ ձեւերը եւ զուրա կու տան իրենց իսկական գոյնը: Ծըշմարիտ առաքինութիւնը հոգեբուի է, Աստուծոյ Սուրբ Հոգիին՝ մարդկային հոգիին մէջ ներգործութեան արդիւնք: Երբ քրիստոնեան առաքինագարդ է կ'ըսենք, այս վերջին իմաստը կը դործածենք:

Աշխարհի մարդիկ երբեմն դրսէն յակերեւին, բայց ներսէն հպարտ, նախանձու, գայրալից, ծոյլ, ազան եւ բղձախոհ են: Իսկ քրիստոնեան ընդհակառակը՝ հեղ, սիրալիք, քաղցրաբարոյ, ժաշման, առատաձեւուն, համեստ եւ ժուժկալ է: Սրբազան առաքելային բացատրութեամբ տիպար քրիստոնեային վրայ երեւող Աստուծոյ Հոգիին պտուղներն են՝ քաղցր, խաղաղութիւն, երկայնամտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատարմութիւն,

հեղուքիմ եւ ժուկպաւթիմ» (Պաղ. Ի. 22-23)։ Աստուծոյ խնայար քրիստոնեային իրական հարստութիւններն ու թանկարժէք զարդերը Այս հողերուի անաքիւնութիւններով զարդարուած Քրիստոնեայ անհատը իրական օրհնութիւն մըն է մարդկային բնկերութեան համար։

Դ. Տիպար քրիստոնեայ Քրիստոսամոն է։

Քրիստոս է տիպար քրիստոնեային դատաւարականը, անոր հասակին բարձրութեանը ձգտիլ է այն միակ նշանաբանը, որուն վրասն է քրիստոնեայ հասարակացը օրոտոյիս Երբոր Քրիստոս անկասուի զքրիստոնեական կրօնքէն՝ քրիստոնեութիւնը կը դադրի՝ դատաւարական կրօնք մը բլլայէ։ Քրիստոս ասանցքը կը կազմէ այն կրօնքին, ասանց անոր հետ հաղորդակցելու, անոր ներշնչող կեանքը եւ փրկարար աւետչումները իւրացնելու անհատ մը չի կրնար լաւատոյն քրիստոնեայ դառնալ։ Որովհետեւ քրիստոնեութիւնը չէ այլ ինչ յայտ եթէ բարին լաւն առումով Քրիստոսակեդրօն կրօնք մը։ Քրիստոս այս կրօնքին ներշնչարանն է, յայտը յայտը եւ կենսաբաշխ անւնորդ։

Քրիստոնեան Քրիստոսանման է իր քնակաւորութեամբ՝ խեղճիւնքով, արտաքին վարմունքով եւ Աստուծոյ աւ մարդոց հետ ունեցած անկեղծ յարաբերութեամբ։ Երբ մարդիկ Յիսուսի կը նայէին, մարմնացած կը դանէին անոր մէջ Աստուծոյ բոլոր ստորագրիւնը։ Նոյնպէս երբ քրիստոնեայի մը կեանքը դիտեն՝ անոր նկարագրին մէջ պէտք է տեսնեն Յիսուսի նկարագիրը, անոր հոգիին մէջ պէտք է կարգեն Յիսուսի հոգիին աստուածային ձգտումները, անոց բնաւորութեանը մէջ պէտք է դրոշմուած գտնեն Յիսուսի քնաւորութեան կենսատու սկզբնականները։ Ի մի խօսք՝ քրիստոնեան պէտք է բլլայ Յիսուսի կեանքին յատկ մէկ արտայայտութիւնը եւ կենդանի նկարը։

Պատահաւ եւ Յովհաննէս երբ կը քարոզէին՝ մարդիկ զարմացան, որովհետեւ դիտէին թէ անուս եւ տղէտ էին անոնք, բայց յետոյ հասկցան զազոտիքը՝ թէ անոնք Յիսուսի հետ եղած էին (Պործ. Դ. 13)։ Բանդի Քրիստոսի կեանքին անոյ ըրյոր կը սփռէին, ամէն ուր որ կ'երթային։ Քրիստոս եւ քրիստոնեան իրարու հետ նոյնացած են հոգիով, նկարագրով եւ կենցաղով։ Քրիստոս աստուծոյ որդին է քրիստոնեական տիպար կրօնին, իսկ քրիստոնեաներ՝ այս աստվարդին մէջ իր կեանքով եւ խօսքով քարոզէին է նաեւ Կենաց Բանին։ Քրիստոնեայ բլլալ եւ Քրիստոսի կեանքը շարաւայտել, չբացարկել, եւ չգարողել՝ մեծադոյն հակասութիւն մըն է։ Քրիստոնեութիւնը կեանք է, այլ կեանք ապրող մէկը ուղէ չուղէ կ'արտայայտէ եւ կը քարոզէ զայն իր խօսքերով եւ գործերով։ Պատահաւ եւ Յովհաննէս երբ կը քարոզէին, պատուիրուեցաւ իրենց որ այլեւս չքարոզեն. անոնք հետեւեալ բառերով պատահականեցին. «Մենք զայն որ տեսա՞մք ու լսեցա՞մք» (Պործ. Դ. 20)։

Քրիստոնեան իրարու հետ նոյնացած են հոգիով, նկարագրով եւ կենցաղով։ Քրիստոս աստուծոյ որդին է քրիստոնեական տիպար կրօնին, իսկ քրիստոնեաներ՝ այս աստվարդին մէջ մէկ տիպար ներկայացուցիչներն են այն աշխարհի վրայ։

Ե. Տիպար քրիստոնեան կենաց Բանին քարոզիչն է։

Քարոզիչ բլլալ չի նշանակել անպատճառ եկեղեցական լլլալ։ Եկեղեցականը եկեղեցւոյ ձեռնադրեալ պաշտօնեան է եւ քրիստոնեական կրօնի պաշտօնական քարոզիչը։ Իսկ քրիստոնեան՝ ժողովուրդին մէջ իր կեանքով եւ խօսքով քարոզէին է նաեւ Կենաց Բանին։ Քրիստոնեայ բլլալ եւ Քրիստոսի կեանքը շարաւայտել, չբացարկել, եւ չգարողել՝ մեծադոյն հակասութիւն մըն է։ Քրիստոնեութիւնը կեանք է, այլ կեանք ապրող մէկը ուղէ չուղէ կ'արտայայտէ եւ կը քարոզէ զայն իր խօսքերով եւ գործերով։ Պատահաւ եւ Յովհաննէս երբ կը քարոզէին, պատուիրուեցաւ իրենց որ այլեւս չքարոզեն. անոնք հետեւեալ բառերով պատահականեցին. «Մենք զայն որ տեսա՞մք ու լսեցա՞մք» (Պործ. Դ. 20)։

Քրիստոնեութեան դարաւոր փորձառութեան վճիռն է այս արտայայտութիւնը, որմէ ձգտում առած է ներքին եւ արտաքին առաքելութեան ոգին այս կրօնին մէջ։ Այս ոգիին առջեւ ներքինը պարտութեան մատնուեցան ի սպառ։ Այս ոգիին մշակութիւն է որ հեթանոս աշխարհին հասցուց քրիստոնեութեան կենսատու լոյսը։ Այս ոգիով պէտք է բացարկել նաեւ Լուսաւորչին առաքելութիւնը, Մեսրոպին աւետարանչութիւնը, Տաթեւացիին քարոզարձակութիւնը եւ Եւսեբիոսի Հայ ժողովուրդին մէջ, Քրիստոնեական կրօնի այս փորձառութիւնն է պատճառ որ Անդրկոյ մէջ միջնադար ձեռն Սրբաբնիկ, իսկ Ամերիկայի մէջ՝ Հէնրի Ուորտ Պիլքըրներ, Մուսիկներ եւ Պիլի Կրէհմներ։ Ուր որ քրիստոնեութիւնը կենսունակ է՝ հոն Կենաց Բանին քարոզութիւնը երեւան կու գայ ինքնարբերաբար։

Ամէն քրիստոնեայ՝ եկեղեցական, բլլալու կոչում եւ յարմարութիւն չի կրնար ունենալ, բայց ամէն իրական քրիստոնեայ իր

գրէլով, դրամով, խօսքով եւ հոգեւոր հրա-
տարակութիւններով կարող է քրիստոնէու-
թեան լոյսը տարածել իրմէ՝ դուրս նստող
իր ընկեր արարածներուն: Որքան նոյիրա-
կան է եկեղեցւոյ բնմէն քարոզէ, նոյնքան
սուրբ գործ է եւ պարտականութիւն՝ ներ-
քին եւ արտաքին առաքելութիւնները հիմ-
նել, Ս. Գիրքը ժողովուրդին հասկցած լեզ-
ւին թարգմանել եւ ժողովուրդին մէջ Ս.
Գիրքը տարածելով հոգեւոր գրականութեան
սատար հանդիսանալ: Տիպար քրիստոնեան
չի կրնար այս բաներով շղարհել եւ կենաց
Բանին մէկ եւ կամ ուրիշ ձեւով քարոզու-
թեան սուրբ գործին մէջ բաժին մը չստնել:
Քրիստոնէութիւնը տիպար կրօնք է, եւ օր-
րիստոնեան՝ այս տիպար կրօնքէն տիպար
մէկ արտայայտիչը:

Հայաստանեայց եկեղեցին այս իմաս-
տով տիպար քրիստոնեաներ շատ հասցու-
ցած է, որոնք ծանրածանր հալածանքներու
մէջ իսկ սպաննուիլ նախամեծար համարած
են քան ուրախալ իրենց պաշտած լոյս հա-
ւատքը եւ ոտնակոխել անոր բարձր խելայ-
ներն ու սկզբունքները: Հայ պատմութիւնը
քրիստոնէական կրօնի մարտիրոսութեան
սրբիւնովը գրուած արձանագրութիւն մըն
է: Որեւէ ազգէ աւելի Հայը նուիրած ու նու-
ւիրուած է այս տիպար կրօնի պահպանման
եւ պաշտպանութեան սուրբ գործին: Հայ
ցեղի կրօնական փորձառութիւնը եւ մարտի-
րոսութեան մկայարանութիւնը բոլորովին
տարբեր հանգամանքներով օժտուած են քան
ուրիշ ցեղերու կրօնի պաշտպանութեան ի
նպաստ ըրած զոհողութիւնները: Հայ եկե-
ղեցին՝ Հայ բարեպաշտութեան կենդանի
յուշարձանն է:

Այս վարկը սակաւ մեղի չի պատկանէ,
այլ մեր բարեպաշտ նախնեաց, որոնք իրենց
ժամանակի բժրունքներով, միջնադարի
պայմաններով եւ իրենց լոյսով ըրած են ի-
րենց լաւագոյնը՝ ապրելու եւ մկայելու հա-
մար այս բարձր կրօնին սկզբունքները:

Հիմա գործի ասպարէզը մերն է: Մենք ի՞նչ
կրնանք տալ յաջորդ սերունդին իբրեւ տի-
պար քրիստոնեաներ եւ քաջատուճ ու բա-
րեպաշտ ցեղի գաւառներ, Այս է մեղի հա-
մար օրուան կրօնականեղեցական հրատապ
հարցը:

Երանելի՛ այն ազգին, որուն գաւառները
զատարարակուած, դիտակից եւ լաւագոյն
քրիստոնեաներէ կը բաղկանան: Բայց բաղ-
մակողմանի ու տիպար քրիստոնեաներ ինք-
նաբոյս ծառերու նման ինքնաբերաբար չեն
բուսներ, այլ եկեղեցւոյ խնամոտ աշխա-
տութեամբ եւ կրօնարարողական շինիչ գա-
տարակութեամբ կը ստեղծուին: Մեր
այդիկ երիտասարդութիւնը ազատօրէն եւ
համարձակարար սկեպտիկ դադարներով
կը սնանի ներկայիս: Ի՞նչ միջոցներ կը գոր-
ծածենք մենք այսօր ազգովին առաջը առ-
նելու համար այս բարոյական ներքին հի-
ւանդութեան, Հիւանդութիւն մը որ օրրատ-
օրէ կը տարածուի մեր մէջ:

Ինչո՞ւ չենք համարձակել պալլարիլ՝
մեր նոր սերունդը դէպի կորուստ առաջնոր-
դող եւ մեր դարաւոր արքութիւնները ոտնա-
կոխող ձեռնարկներու դէմ: Մեր նոր սե-
րունդը կրօնք չի յարկեր. ուստի զարմա-
նալի չէ որ կրօնապանութեան ոգին, եղ-
բայրասպանութիւններ եւ նկարագրի ան-
կում տարուէ տարի մեծ թափով կը ծաւա-
լին մեր գաղութներուն մէջ:

Հինգհարիւր եւ կամ հազար տարի ա-
ռաջուան ժողովուրդին կեանքին յարմար-
ցուած մեթոդներով կարելի չէ եւ գործ-
նական ալ չէ նոր սերունդը հետաքրքրել ե-
կեղեցիով: Պէտք է հետեւաբար եկեղեցին
սրկախի գրութեան մը մէջ դնել, որ կարող
լլայ իր իւրաքանչիւր արարողութեամբ,
պաշտամունքներով, կիրակիօրեայ դպրոց-
ներով եւ քարոզախօսութիւններով խօսիլ
մեր սրտերուն եւ ներշնչել մեր հոգիները:
Այս է կարճ ու գործնական ճամբան: Հայ
տիպար քրիստոնեաներուն թիւը շատցնելու
եւ կամ նորբերը հասցնելու Հայ ազգի աչ-
րունդին մէջ:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԴԵԱՆ